

WERKGROEP 2: PLAATS EN ROL VAN DE STRAFRECHTER IN DE STRAFRECHTSBEDELING

Voorzitter: Frank HUTSEBAUT, K.U. Leuven

Inleider: Luc HUYBRECHTS, magistraat Hof van Cassatie

Respondent: Lode VRANCKEN, magistraat te Tongeren

De thematiek “de plaats en de rol van de strafrechter in de strafrechtsbedeling” werd op het programma van de studiedag geplaatst vanuit het aanvoelen en de vaststelling dat, hoewel de strafrechter in de strafrechtsbedeling in theorie een centrale plaats inneemt, diens rol in de praktijk gemarginaliseerd wordt.

Luc HUYBRECHTS, raadsheer in het Hof van Cassatie, leidt de thematiek in en vat de krachtlijnen van zijn tekst, die elders in dit nummer wordt opgenomen, samen. HUYBRECHTS pleit – hierbij geïnspireerd door zijn aanvoelen dat de strafrechtbanken steeds minder gevat worden voor “lichtere” misdrijven – voor een afstemming van het beleid van de individuele strafrechter, dat coherent dient te zijn, op het algemeen bestraffingsbeleid van de strafgerichten als instelling, op de strafdoelen van de wet, maar ook op het algemeen veiligheidsbeleid van de overheid en meer bijzonder op het vervolgingsbeleid van het openbaar ministerie. Hiervoor zijn – in het kader van een correcte informatiedoorstroming ter zake – overleg en betrouwbare gerechtelijke statistieken nodig. De inleider zet zijn standpunt kracht bij door te verwijzen naar een artikel van 15 december 2000, dus van de dag van de studiedag zelf, uit *De Standaard* dat op zijn beurt verwijst naar een onderzoek, gevoerd door de K.U. Leuven en de U.C.L. (C. FIJNAUT, D. VAN DAELE, ST. PARMENTIER, *Een openbaar ministerie voor de 21ste eeuw*, Leuven, Universitaire Pers, 2000, 266 p.), waarin gesteld wordt dat gemiddeld driekwart van de strafdoers geseponeerd wordt.

Op de uiteenzetting van Luc HUYBRECHTS wordt kort gerepliceerd door Lode VRANCKEN, rechter in de rechtbank van eerste aanleg te Tongeren. Deze rechter ten gronde, wiens tekst eveneens in dit nummer opgenomen is, sluit zich aan bij de bevinding van HUYBRECHTS dat het optreden van de strafrechter van langzaam meer beperkt wordt tot zeer zware en moeilijke zaken of tot zaken met omvangrijke burgerlijke vorderingen. VRANCKEN, die zijn stelling illustreert aan de hand van een praktijkvoorbeeld, is eveneens van oordeel dat de strafrechter een eenduidig beleid dient te voeren in overleg met de andere strafrechters van de rechtbank waartoe hij behoort, en in overleg met de strafrechters van het overkoepelende ressort. In dat beleid kan de politiek van het parket en van de overheid betrokken worden. VRANCKEN pleit ter zake voor een goede informatiedoorstroming, eventueel op informele basis. Gelet op de huidige mogelijkheden inzake informatica kan volgens hem het beleid, indien er een gevoerd wordt, gekend zijn. Lode VRANCKEN wijst er ten slotte op dat actueel de rechterlijke uitspraak bepaalde, eventuele korte reflecties dient te bevatten over het doel van de normering en de zin van de bestraffing. Hierin spreekt de strafrechter zijn, thans veelal individueel, beleid uit, dat geïnspireerd kan zijn op de hiervoor vermelde – al dan niet informele – informatiedoorstroming.

De discussie omtrent de thematiek, zoals voorgesteld door Luc HUYBRECHTS en Lode VRANCKEN, wordt geleid door professor Frank HUTSEBAUT en gevoerd rond een viertal vragen:

a) Is het een wenselijke evolutie dat de tussenkomst van de strafrechter zich beperkt tot zware of moeilijke zaken en dat de andere afgewikkeld worden via alternatieve afhandelingsmechanismen (praetoriaanse probatie, strafbemiddeling, minnelijke schikking, administratieve sancties, ...)?

b) Is het wenselijk dat met betrekking tot deze alternatieve afhandelingsmechanismen een procedure ingevoerd wordt, waarbij de persoon, aan wie een afhandeling buiten de strafrechter voorgesteld wordt, aan de strafrechter een tussenkomst kan vragen ten einde het gedane voorstel te toetsen aan de criteria van behoorlijke rechtspleging en aan de regel van de proportionaliteit?

c) Dient, gezien de verplaatsing van het zwaartepunt van het strafproces naar het vooronderzoek, de rol van de strafrechter met betrekking tot het onderzoek ter terechtzitting geherwaardeerd te worden?

d) Dient er zich, in functie van de rechtszekerheid en het gelijkheids- en non-discriminatiebeginsel, naast een opsporings- en een strafuitvoeringsbeleid ook een straftoemingsbeleid te ontwikkelen? Welke instrumenten moeten daartoe gecreëerd worden? Dient de individuele strafrechter zijn straftoemingsbeleid, ook in zijn motivering, expliciet af te stemmen op het strafrechtelijk beleid van de overheid?

Wat het eerste vraagpunt betreft is de vergadering het niet eens met de stelling dat enkel zware en moeilijke zaken uiteindelijk de strafrechter bereiken. De werklast van de strafrechter bestaat namelijk ook uit tal van lichte, eenvoudige strafzaken. Dit gegeven, evenals het gegeven dat vele zaken ten onrechte in onderzoek genomen worden, leidt de werkgroep tot het besluit dat het vervolgingsbeleid van het parket van groot belang is voor de taakbepaling en derhalve van de rol van de strafrechter. De werkgroep pleit dan ook voor duidelijkheid inzake het vervolgingsbeleid van het parket. Ter invulling van deze vereiste kan inspiratie gezocht worden in het Nederlandse model, waarin de richtlijnen van het parket transparant zijn en waarin een beslissing tot vervolging, die niet in overeenstemming met de betrokken richtlijnen genomen is, door de rechter getoetst kan worden.

De vergadering werpt inzake de vraag of het een goede evolutie is dat heel wat strafzaken buiten de strafrechter om afgedaan worden, prealabel de vraag op of de wetgever niet te veel strafbaar stelt. Dit hangt uiteraard samen met de gedachte dat de "rol van het strafrecht" niet gelijk kan gesteld worden met de "rol van de strafrechter". De werkgroep pleit alleszins voor "ontvetting" van het strafrechtelijk systeem. Hiervoor bestaan haar inziens drie mogelijkheden: daadwerkelijk depenalisering met indeplaatsstelling van civiele sancties en administratief sanctierecht; de formulering van een vervolgingsbeleid dat gebaseerd wordt op een berekening van hoeveel werklast een strafrechtbank op een redelijke manier per dag aankan; een breder gebruik van de mogelijkheid om opschorting te verlenen door de raadkamer. De vergadering is overigens van oordeel dat de tendens naar buitengerechtelijke afhandeling niet negatief is en trouwens niet meer terug te draaien is, omdat anders de strafrechters totaal overbelast zouden worden.

Wat het tweede vraagpunt betreft beklemtoont de werkgroep dat, ook gezien vanuit de vereisten gesteld in onder meer het E.V.R.M., steeds een rechterlijke toetsing mogelijk moet zijn. Men verwijst hier onder meer naar de problematiek van de soms zeer hoge administratieve sancties die bovendien nog kunnen verschillen van persoon tot persoon. Een en ander doet vragen rijzen, onder andere op het vlak van het gelijkheidsbeginsel, die aan de rechter voorgelegd moeten kunnen worden. Men dient op dit vlak realistisch te zijn: ook een bemiddeling bijvoorbeeld, waarbij voorwaarden opgelegd worden, wordt – zeker als het subjectieve element van de aanvaarding van de maatregel naar de achtergrond verdrongen wordt – door de betrokkene als een straf ervaren, hoewel het dat juridisch-technisch niet is. De tussenkomst van een rechterlijke instantie moet dan ook mogelijk zijn. De werkgroep ziet ter zake een rol weggelegd voor de raadkamer eerder dan voor een verkorte procedure voor een strafrechter ten gronde alhoewel men in dat geval wel waarborgen moet inbouwen, opdat de raadkamer niet overbevraagd wordt.

In verband met het derde vraagpunt stelt de werkgroep vast dat in strafzaken het accent inderdaad meer naar het vooronderzoek verschuift. Tegen de achtergrond van deze evolutie is de vergadering van oordeel dat de strafrechter er desalniettemin dient over te waken in sommige dossiers een actieve rol ter zitting te behouden en niet mag vervallen in een a priori geloof in de schuld van de beklaagde. Zo is men van oordeel dat gehoor dient gegeven te worden aan de wens van de beklaagde om bepaalde getuigen te horen, indien dit kadert in een zaak, waarin een ernstige straf dreigt, en is men van mening dat grote(re) aandacht dient besteed te worden aan de bepaling en de motivering van de straf.

De vergadering is het er ten slotte, met betrekking tot het laatste vraagpunt, over eens dat het noodzakelijk is dat er een straftoemingsbeleid dient ontwikkeld te worden en dat dit beleid eventueel gelinkt kan worden met het overheidsbeleid weliswaar onder vrijwaring van de onpartijdigheid van de rechterlijke macht. De vergadering komt tot deze conclusie vanuit de vaststelling dat ook de strafrechtbanken meer en meer in een managementskeurslijf, geleid door de idee van productie en kwantiteit in plaats van kwaliteit, gestopt worden. Er wordt in dit verband verwezen naar de tendens om tijdsmetingen door te voeren in de rechtbanken. Opdat een dergelijk straftoemingsbeleid tot stand kan komen, is opnieuw overleg nodig tussen de rechters onderling. In de creatie van een beleid van de strafrechter dient het gelijkheidsbeginsel centraal te staan. In dit kader wordt gesuggereerd dat op nationaal niveau en dit in onderling overleg straftoemingsregels dan wel -richtlijnen geformuleerd worden, waarvan de werking doorgetrokken wordt naar het niveau van de basisrechters. Transparantie ter zake zou heel wat onvrede wegwerken bij alle bij het strafproces betrokken partijen, ook bij het slachtoffer. Een alternatief voor dergelijke richtlijnen is de creatie van betrouwbare statistische gegevens inzake de strafrechtsbedeling die dan mee kunnen dienen voor de totstandkoming van een beleid van de strafrechter.

De vergadering stipt ten slotte nog aan dat de rol van de strafrechter duidelijker geprofileerd en geactualiseerd kan worden door toedoen van de advocaten. Deze kunnen door de invulling van hun middelen en hun manier van optreden de strafrechters aanzetten tot het formuleren van een beleid en tot een explicitering van hun rol. Uiteraard is het daartoe noodzakelijk dat de rechters gehoor geven aan de signalen vanuit de advocatuur. In aansluiting hierop kan ook het

beleid van de overheid en van de wetgever invloed ondergaan van de resultante van de wisselwerking tussen advocatuur en de rechterlijke macht, onder andere op het vlak van de toepassing van het systeem van de administratieve boetes.

Franky GOOSSENS*

* Assistent aan de K.U. Leuven, faculteit rechtsgeleerdheid, afdeling strafrecht, strafvordering en criminologie; advocaat aan de balie van Leuven.